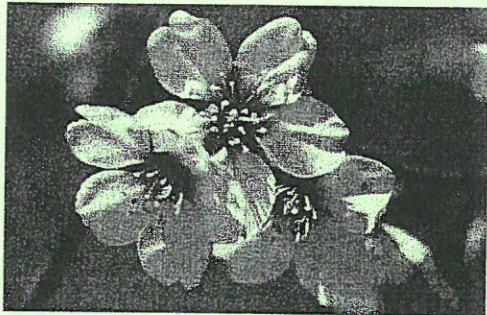

SEAS, EXCURSIÓ LITERÀRIA
22 de febrer de 2004

FEBRER A L'URGELL

AMETLLER

Jo et miro
i admiro,
florit ametller,
que goses
cobrir-te de roses
pel mes de gener.

Si ve una gelada,
ta blanca florida
quedarà marcida
com herba segada.

Mes tu hauràs florit,
i, a l'Infinit,
devota jardinera,
li has dat la flor primera.

Jacint Verdaguer

TEMPS DE FEBRER: ELS AMETLLERS

*Tots els ametllers ja són florits
davant del mar brillant, fins a Mallorca.*

JOAN MARAGALL, «Enllà».

No hi ha dos hiverns iguals.

(•••) N'hi ha en què el fred sembla tenir peresa. En altres, la seva procacitat és ofensiva. Si més no, si el fred bada i es descuida — si es descuida un sol moment — els ametllers floreixen. És per això que el moment de la florida dels ametllers és incert. No té dia fix. La florida és la conseqüència d'un descuit, d'un oblit momentani, d'un moment d'abandó. Si els miracles altra cosa no són que una badada de la naturalesa, el florir dels ametllers, en ple hivern, és el miracle més graciós i lleuger de la terra. És un miracle més graciós com més arriscat es presenta, com més visible és l'extemporaneïtat, l'audàcia de la florida. És quan fa fred que els ametllers són una pura delícia. Quina elegant sorpresa!

Ens trobem, doncs, en aquell moment de l'any tan delicat que, en obrir una finestra i mirar a fora, apareix la subtileza d'un ametller rosat, extasiat, com un vaporós enlluernament.

És en aquests instants que hom pot diferenciar els matisos. Hi ha flors d'ametller de color de rosa; flors de color blanca, flors amb una vaga resplendor esgrogueïda de mantega fosa. Hi ha moltes classes d'ametllers. Les flors d'ametllers més donades al carmí no es poden confondre ni amb les flors de les pomeres — les flors de les pomeres, que converteixen Normandia en un prodigiós jardí — ni amb la flor del presseguer. La flor del presseguer és realment fascinadora: al moment en què aquest arbre floreix, que és a la primavera, es cobreix d'unes minúscules flors d'un roig evaporat, pàllid, exsangüe, flors que segueixen les branques nues de l'arbre com petits cucs de cristall transparent, d'una puresa de transparència realment fascinadora. Així i tot, cap flor no pot igualar la vaporositat aèria de la flor de l'ametller. En aquest moment totes les riberes del Mediterrani estan irisades pels ametllers en flor. Tots els ametllers són ja florits davant del mar brillant, fins a Mallorca... En l'arbre, aquesta flor, tant si tendeix al blanc com al color de rosa, té uns pistils minúsculs, com petites banyes de cargol, que, vistos de quatre metres estant, semblen microscòpiques taques negres, brillants com caps d'agulla. La qualitat

dels pètals, suau i carnosa al tacte, forma un teixit tan delicat, d'un tacte tan lleuger, que la seva fugacitat, de tan visible, té una cosa de tristesa. L'ombra que projecta la flor en el sol hivernal és tenuíssima, és l'ombra d'una ombra. La branca de l'ametller sobre la soca, arrugada i vella, per no dir decrepita, agafa un aire alat i sembla com suspesa en la llum extàtica del sol. (•••)

La gran novetat és aquesta: posar-se d'esquena al gran foc de llenya, avançar cap a la porta, sentint en els pòmuls la duresa metàl·lica del fred, i tenir la visió sobtada, instantània, dels ametllers florits. ¿Com vingueren aquestes flors? Ahir no hi eren. No hi havia més que un borri sol rosat d'una vaguetat sense pes. Nasqueren al conjur de la nit, potser al conjur de la calma de l'aire de la lluna plena. Tota forma és l'alliberació de la tensió que l'ha construïda. Aquestes llunes tan clares de gener i de febrer, la llum de les quals posa una punta de misteri sobre les parets emblanquinades, sobre les velles, desgavellades masies, que esquitxa d'irrealitat la calligrafia nua dels arbres esvelts, que fa una claror viva sobre els sembrats menuts — aquestes llunes tan clares, sobre les quals el temps navega d'una manera plàcida i

tranquilla, són propícies a la producció d'aquests misteris, a la distensió de les forces cegues.

Aquests ametllers florits ens faran companyia uns quants dies. Pocs dies. Aquestes curtès tardes suaus de febrer, d'aire sec i viu, ondulades pel pas d'una mica de vent, embadalides en la llum pueril i trencadissa de l'any adolescent, amb el misteri verd de la germinació tímida, amb la tendresa dilatada del blau cel, amb aquests petits núvols errabunds, d'una blancor de nata, que es perdran en la llunyania de la nostra indiferència, amb el lleonet jovenívol del sol bolcat sobre els sembrats i sobre les herbes, amb la pètria solitud lineal de les muntanyes de color de farigola, o cobertes de pins tètrics — en aquestes tardes de la joventut de l'any, aquests ametllers florits són com una ànsia imaginada d'alguna forma paradisiàca debolida.

Per a comprendre la delicadesa entranyable de la sensibilitat d'aquests teixits, s'han de veure els ametllers sobre alguna extensió monstruosa i còsmica. Un ametller en flor, sobre l'estúpida grandiositat del mar, arriba a qualitats i delicadeses que no es poden descriure. És com una pàgina de Mozart, del trist, jovenívol, fugisser Mozart davant del descomunal bramul de la naturalesa. (•••)

JOSEP PLA

Les hores

Destino. Barcelona, 1982

Els ametllers

Aquests dies de finals de gener —que el mar s'aquieta i minva i les mimoses espurnegen il·lusionades sobre els cels nets lleugerament entramuntanats— i aquests dies de començaments de febrer —abans que el fred cruel torni sense avisar i produeixi estralls en un assaig de primavera de per riure, estentissa i fràgil—, també floreixen els ametllers. Al meu país, que no n'és pròpiament terra, apareixen d'una manera puntual, alegrant un marge, embolcallant les restes de l'hort d'hivern —randes de nata sobre la malaquita de les cols—. A vegades, en una renglera que voreja un caminet costerut, són un núvol variant de blancs i rosats eteris. Cap al sud, però, i a Mallorca, cobreixen feixes i closos amb una vànova immensa d'escuma onejant. Són la glòria de les terres seques. Una incerta glòria, val a dir-ho, més trencadissa que la d'un dia d'abril.

Maragall, el poeta, que estava atent a aquesta mena de coses, veia els ametllers com esfereïts de sentir-se tan florits, tots sols entre les boirines, i en remarca la seva florida abans d'hora, una florida que ell adjectiva com a innocent, segurament perquè no ha calculat el seu enorme risc. També, en un dels seus fulls de dietari en vers, el datat el 15 de febrer del 1901 —fa, doncs, exactament, un segle—, hi anota:

Avui ha caigut neu damunt les flors
i damunt de les coses primerenques:
un matí de blancor que el sol ha fos.
A migdia poncelles vermellenques
han tret el cap florit entre la neu
i han resplendit enmig de la blancura:
el ametllers han dat gràcies a Déu
agitant llur rosada vestidura.

O sigui que, avui fa un segle, va nevar a Barcelona i els ametllers que llavors s'escampaven per Sarrià i Pedralbes i Sant Gervasi —abocant-se damunt de les tanques de les casetes i els convents— van quedar coberts d'una altra florida. Però un sol benèvol va sortir de seguida i va fondre la neu i les flors van poder eixorir-se.

Fa uns pocs dies, sobreeixint d'una tanca d'una torreta del Putxet —de les poques que hi queden—, em va sorprendre un ametller florit. Nítid en les seves blondes rosades, semblava ingràvid: una massa esponjosa de no-res alat, lleugeríssima, levitant per una màgia incomprensible. Vaig pensar que aquella Barcelona de Maragall havia durat poc més d'un segle (o la de Carner,

que també cantà la lletania dels ametllers perduts per Sarrià). Aquell solitari ametller del Putxet n'era l'última traça. Les coses passen amb una incontenible fugacitat i la florida dels ametllers bé en podria ser el símbol. La ciutat ha crescut i els ametllers s'han retirat als petits hortets aprofitats d'aquelles zones de ningú, entre el suburbi i el camp, i n'hi ha algun que treu el nas, extraviat, als talussos dels trens de rodalies. I, és clar, els poetes d'ara no estan pels ametllers. La ciutat i les seves angoixes els semblen molt més importants. Són els signes del temps.

Jo, que sóc un poeta del segle passat, encara me'ls miro, els ametllers. I m'interesso per la seva història botànica, agrícola i lírica. Així, per exemple, he après que, tot i que són uns arbres antiquíssims a les vores del Mediterrani, no en són pas originaris. Són uns immigrants. Adaptats i naturalitzats, sí, però que ens vénen, sembla, de l'orient mitjà (algú sosté que de la Xina). Van començar a difondre's pel Mediterrani el segle sisè abans de la nostra era (algú sosté que força abans, atès que el Gènesi ja els

cita, però la veritat és que no es pot fer gaire cas, diuen els savis, de segons quines espècies de plantes que apareixen a la Bíblia, essent les plantes tan variables de nom d'un lloc a l'altre). Els grecs se'n van enamorar i els van escampar pel nord de l'Àfrica, i els romans van traduir el nom grec al llatí. I d'aquest nom llatí vénen les nostres amígdales i les nostres ametlles. No cal dir que l'èxit de l'ametller fou immens i encara ara el seu cultiu és important, sobretot als països més pobres de les ribes mediterrànies. Aquí, fins fa poc, també ho era; però ara, l'ametlla surt molt cara de collir. Amb tot, forma part dels panellets i els torrons, les picades i els romescos, els ametllats i els carquinyolis. És a dir, és insubstituïble —encara que els poetes d'ara ja no es mirin els ametllers— en la pasta espessa dels nostres massapans gastro-sentimentals.

Narcís COMADIRA
L'ànima dels poetes
Ara llibres, 2002

Febrer

En el pas, ara tan poc perceptible, sobretot a les ciutats, de les estacions, el mes de febrer té una personalitat especial. Som encara a ple hivern —alguns anys hi ha grans nevades— però hi ha una frisança menuda, una mena d'indici de revifalla, un avenç, una promesa de primavera. I això fa que aquesta cosa que en diem la natura, aquesta mescla de vegetals i animals irracionals que no saben el que és l'engany, s'anima, crèdula, a agitar-se, a implicar-se del tot en l'annual exaltació, com si l'hagués de dur a un etern final feliç. I, potser pel que encara tenim de vegetal i, sobretot, d'animal irracional, nosaltres, a pesar que sabem que aquesta revifalla no vol dir res, que, després de la primavera vindrà un altre cop la trista tardor i la desolació d'un altre hivern, ens abandonem a la illusió del renovellament. I així, el febrer, que acostuma a oferir-nos una mena de tast anticipatori de la primavera, ens és un mes simpàtic. Una mena de pausa abans del març marçot que mata la vella a la vora del foc i a la jove si pot. Abans de les ventades sinistres i polsoses del març i del seu desgavell.

Ara, si fa vent, se sol entaular la tramuntana, amb el que això significa de claredat de visió, de cels de cristall esclatants, de brillantor de la llum que rebot sobre els arbres encara sense fulles i sobre els que, nuncis de ventures properes, s'han vestit ja les túniques d'or guspirejant —les mimoses— o els vels i blondes de nata —els ametllers—. D'entre la terra grumollada, sorgeixen amb força els jacints, amb el seu olor malaltís, i els narcisos primerencs amb la seva fragilitat entenedridora. Són indicis, ja ho he dit, no res, encara, però ens fan el cada dia diferent i esperançat: feliç qui sap enganyar-se!

Abans, el febrer, a part dels remenaments incipients de la saba i les hormones, era un mes que venia ritmat per celebracions, religioses i profanes. Quan jo era petit, a la Girona inexistente del meu record, el mes de febrer començava amb la llum de la Candelera, símbol càlid i sensual d'un futur prometedor. Després venia l'alegria del plaer gustatiu del dijous gras, amb les excursions escolars a una font propera, amb els berenars saborosos de truita de botifarra i les coques ensucrades de greixons. El carnaval, que estava prohibit, no se celebrava pas en públic, però era viu en relats familiars, les àvies n'explicaven facècies estranyes i es miraven fotografies antigues de disfresses. Jo mateix, apareixo en una, als set anys, disfressat de Carmen Miranda, amb un cobrellit de cretona fent de faldilla i un bròquil al cap, i tot de fruites. El carnaval era una cosa ambigua i pecaminosa i aquesta era la seva gràcia. De fet, ja hi estàvem acostumats a la doble moral, a la vida pública i a la privada: també parlàvem, a casa, una llengua que no era ni la de la ràdio, ni la dels diaris, ni la del cinema, ni la de l'escola. Venia el dimecres de cendra i baixàvem el cap i ens en posaven una ditada

al front i ens deien allò del *pulvis es, et in pulverem reverteris*. Això ens ho deien en una tercera llengua que, com que l'estudiàvem, compreníem una mica. Ens confessàvem dels pecats en la llengua de casa i érem exhortats a la virtut en la llengua oficial de l'escola i de l'Imperi.

I començava la quaresma, amb els dejunis —que no fèiem perquè teníem butlla, comprada a can Geli— i les abstinències que sí que fèiem perquè eren estupendes, amb els platillos de bacallà i ous durs al migdia, amb els rogerets fregits als vespres.

Ara, excepte la barreja de llengües, tot s'ha tornat senzill: no hi ha res prohibit, tot l'any és carnaval, tothom va disfressat a tot-hora i no observem cap ordre especial pel que fa al menjar. Mengem porc cada dia i no hi ha ditada de cendra al front que ens faci recordar que som pols i que pols ens tornarem. De fet, ens avorrim sobiranament.

Passejo a poc a poc al sol solet i m'aturo davant d'un marge on encara no hi ha cap flor. Només dos arbres despallats, que el sol fa brillar com si fossin d'acer inoxidable. Ells brotaran, floriran, fruitaran una vegada més. Nosaltres, com deia Carner,

¿On fugirem que retrobem la petja
del cant desfet i de l'amor perdut?

Narcís Comadira
L'ànima dels poetes
Ara llibre, 2002

LA SEGARRA

Tradició i silenci. Eixut i glaçades. Calcàries i margues: Segarra. L'eco del passat ens sotja a cada pas, vora la vinya minsa i el blad arrencat, a l'angle de la cabana de pedra seca, el rodet de pedra molsosa mig enfonyat al pallot, al campanar sense campanes, a Casa la Vila, al vell cafè de portes mal tancades, al castell enrunat una i altra volta, al santuari perdut, a la pineda escabellada. Les dones van de negre i els homes de vellut. Encara carros i tractors s'agermanen. Escatainen les gallines a la granja i ressona l'enclusa lluent del ferrer. Les falzies xisclen cel amunt i els quatre canyars sostenen, cavallers obstinats, el prestigi d'un riu gairebé inexistent. Pedra als camins, pedra a les cases, pedra a les creus de terme, pedra a les fonts. Pedra als marges, pedra als cups i als pedrissos. Refugi de les dretes tradicionals, bon planter de carlins, esperit conservador, corrandes i batudes a l'era, capítols matrimonials solemnes, mules de pas i firals de lenta transacció. Hores llargues i anys dolents, collita migrada i sostre enrunat, emigració i vedat de caça, grups electrògens propis, Senyor Rector i Senyor Notari i Senyor Metge. Golfes polsoses, de pols molt blanca, porc salat i confitat, ous en calç i llum de ganxo, vi claret de macabeu potent i fi, pallises immenses, gossos conillers infatigables, guineu esmunyedissa, tudons espetegaires. La Segarra és una de les comarques centrals del Principat. Lluqueu el mapa, si us plau: una mica decantada a l'oest, tanmateix.

(...)

És una terra que produeix una sensació d'aïllament, essent, però, una terra de pas. La història ha viscut en tota aquesta terra, des dels temps de la Reconquesta: indret de pas obligat per comunicar l'occident català amb la costa formiguejant. Però, repetim, produeix una sensació d'allunyament. El seu escàs desenvolupament industrial, l'absència de grans cabals d'aigua fan, particularment dels punts centrals de la Segarra, una mena d'exili de la geografia.

I, malgrat tot, que bella! Quin color tan nítid, quin blau pastel tan impecable té el cel de la Segarra! Quina fosca taca fan, contra la pedra calcària, el pinyot d'alzines, els tres pins amuntegats sobre un tossal; quina barreja tan sàvia de blancor i vermellor els camins abandonats, on, sobre la pols calenta, a l'estiu, es dibuixa la perfecta ondulació del pas de la serp mandrosa.

Els pobles de la Segarra poden ésser grans, però tothom s'hi coneix encara pel nom de la casa: al cancell de l'església podeu trobar-hi, feta pel rector, una llista de famílies, les que componen un cercle d'estudis, o les que han de netejar per torn el temple: Esqueixalat, Mercer, Matruqueu, Carreteret, Mitjacana, Pere-panxó, Melitar. ¿Qui devia ésser el brau lluitador que ha donat nom a aquesta darrera família?

(...)

L'absència d'aigua ha invalidat qualsevol esforç fet a la Segarra per una incorporació a l'agricultura racional d'avui: no és factible de pensar en termes de productivitat. Si plou, bona collita, i encara no a tots els indrets segarrencs; si no plou, acotarem una mica més el cap.

No tot és blat, naturalment, però de tota manera el cereal d'espiga ha estat bàsic en l'estructura del conreu segarrenc. Hom té, sobretot a la baixa Segarra, bona vinya i bon oli, però la producció d'olivera ha decrescut moltíssim darrerament: ningú no replanta les oliveres mortes pel glaç, perquè una olivera triga més de vint anys a donar fruit substancialment productiu, i la gent està pensant que la seva generació és la darrera que conrearà la terra. Si no fos així, ¿per què farien estudiar els fills? Voleu veure un poble de pessebre? No, direu: massa rellepat, massa bonic. Però quan hem dit «de pessebre» volíem dir amb tota l'estructura combinada per a fer-ne un itinerari de mini-cosmos. Aquest poble és Guimerà. Prescindiu, si us plau, de les reformes darreres que l'època de l'estraperlo va dur-nos, les horribles tribunes encastades a les nobles façanes, el pintat de les pedres, la pretensiosa persiana americana; aneu als racons autèntics, allí on la discreció dels homes d'avui a penes ha gosat tocar l'estructura antiga. Guimerà té uns carrers en ziga-zaga que puguen i puguen fins al castell, del qual no queda més que una torre cilíndrica, esventrada per un costat. Unes xibeques de nit i unes gralles de dia. Vora les runes de la torre, la placeta de l'església. Tot forma un conjunt al cim del poble. A baix, el Corb, riu prestigiós de la Segarra i que faria riure un home de la ribera de l'Ebre. El pont sobre el Corb, un cop passat el qual podeu arribar, per la riba esquerra amunt, fins a Rauric, on té la naixença. I una rambla vora el riu, amb el cafè i una bona avinguda d'arbres plàcids.

Els homes formen grups, amb aquell encartonament dels dies de festa. El vellut dels vestits és negre i llenteja discretament al cul de les calces i als colzes. La trinxa dels pantalons és alta i la faixa a vegades amaga un bon cinturó de tres dits d'ample i pell de porc, comprat a la fira de Verdú o al mercat de Santa Coloma.

Els carrers tenen a voltes curiosos arcs apuntats, sobre els quals hi ha part d'edificacions; i a la pedra de la volta campegen escuts, i, de faisó inversemblant, a les esquerdes, hi ha hagut prou pols i prou terra vegetal per a permetre de créixer uns manyocs de lliris blaus.

Porxos de llinar, sense arc, en un costat de plaça. ¿Com se'n devia dir, d'aquesta placeta, abans que se'n digués com a tot arreu? Hi ha un pou al mig amb un canó d'aigua per a la font i una forta palanca de ferret de tall per a bombar l'aigua. Un gat s'esmuny, de primer sota un carro encara per descarregar, després sota un mil cinc-cents lluent. Hi ha passatges per sota les cases i portes aclofades sota el pes, que deuen donar a cellers o cups antics. Hom no destria què és pedra medieval i què pedra de l'eixampla del segle XVIII. Els racons tenen un aire, hem dit, pessebrístic. Passeres, com balconades penjades, de casa a casa, a banda i banda del carrer. L'empedrat de codines dels carrers és lluent de cèrcols de roda i ferradures. El llorer del darrer diumenge de Rams penja encara a la finestra alta.

Els gats sestegen al sol, vora unes cols amorosament dipositades sobre un sac. En un balcó de fusta d'una casa abandonada hi ha un porgador amb figues a assecar, figues que, en aquest país, són d'una deliciosa dolçor. Napolitanes, de coll de dama, blanques tendrals, gota de mel.

Passa un caçador garlaire, amb un parell de conills que encara tenen els ulls esverats malgrat el tel. Una gota de sang al morro, que el gos ensuma de tant en tant. L'escopeta s'allunya pel carrer humit mentre, sense saber-ho, passa a la immortalitat en figura de placa fotogràfica. Ara una dona, mig faceciosa, mig consellera, ens demana que anem a veure la part nova del poble, que aquesta és la vella i no és tan bonica. A tot arreu on aneu sentireu aquestes manifestacions de presentisme. Em recalco en un contrafort qualsevol i entomo el sol, i miro, per entre el tall que deixen dues cases, la serra veïna, a migjorn. Per damunt d'aquestes serres salta a les tardes la marinada, que puja de la Conca de Barberà, després d'haver-se arrossegat per les vinyes, arrapada als sarments, per remuntar el Coll de Ciutadilla o el Coll de Solivella, i haver perbatut les portes de Sarreal i de Ventall.

Mireu aquest pagès de la bona faixa i de posat serè, adust, bonhomíós i caut. Estampa clàssica de l'home de la Segarra, net i endreçat. Hauríem de veure-li el carro. Els carros de la Segarra tenen una vela blanca de bona lona i les inicials de l'amo en obra de baster, lletres historiades, a vegades amb tatxes de llautó que les perfilen. Els carros són més petits que a l'Urgell, més ben pintats. No agafen les grans fangueres de la terra baixa. Amb aquests carros, d'esvelta línia, de vares primes ben cuirassades de ferro, els anys d'escassetat els pagesos de la Segarra feien importantíssims transports de blat. El blat vermell i el blat blanc, dues especialitats típiques de la Segarra. El «Pané 1» ha vingut més tard, però no assoleix el preu d'aquells altres, que són blats durs, de panificació esplèndida. Al temps de les vaques més magres, de nits, costes amunt i colls enllà, els homes de la Segarra tornaven a fer de traginers, i més d'una vegada havien caminat sis i set hores fins a Sant Guim, on vora l'estació creixien miraculosament gran quantitat de pallers. En arribar un tren determinat, tot de viatgers en saltaven amb llestesa i desfeien els pallers, i descobrien els sacs que hi havia amagats a sota, i els carregaven als vagons per les finestres, per les portes, per l'excusat.

La gent de Passanant, de Sarreal, de Llorac, dels volts de Cervera saben què és el blat. A finals de segle passat van arrabassar bons trosos de bosc i va semblar que allò era l'Eldorado: el tou de terra negra del peu del sotabosc, humit i corrupte, era un sòl magnífic per a l'agricultura de sembra. Anys a venir, però, l'erosió ha empitjorat les coses, sobretot als indrets de pendissos accentuats. Tanmateix, l'absència dels arbres ha fet minvar el grau d'humitat i ha allunyat més la pluja.

Els vents són escassos a l'hivern. La Segarra a l'hivern pot presentar fortes boires i glaçades extremes. El vent de ponent, que ells anomenen «serè», talla com un ganivet. A vegades tenen tramuntana francament fluixa, perquè ha hagut de rebotre's primer contra tot un enfilall de crestes del Pirineu i Pre-Pirineu i esmorteir-se pel Solsonès. I vent de llevant algun cop, que provoca pluges benvingudes, a la sortida d'hivern, quan els blats ho agraeixen.

Però a l'estiu hi ha dos vents dominants que es reparteixen el dia: de matí el vent serè, de ponent o del nord-oest, fi i fresc, que redreça les tiges de les plantes i allisa la pell de la cara. Vent que, de matinet, doncs, arriba a ésser massa fred. A migdia hi ha una estona de calma, mentre per dalt, al cel, deliberen el serè i la senyora marinada, que puja de marina, com el seu nom indica. Finalment, el serè, sempre ben educat, es retira, i aleshores la marinada ho omple tot. La marinada és baladrera, regiradora, insistent. Bufarut rera bufarut, com una dona que insultés a sotragades, furga per les esclotxes, aixeca núvols de pols

als racons de les places, despentina tothom i enllesteix, feïnera, la batuda. El seu regnat dura tota la tarda i a voltes, després de descansar un poc de banda de vespre, reprèn quan la gent és al llit, tresca per les teulades, xiula per les golfes, udola pels carrerons estrets i es va glaçant, glaçant, a mida que la terra es refreda. Després mor sobtadament, amb dos o tres estremiments galdosos, i la calma de la matinada s'ajeu damunt la fatigada Segarra. Les teulades de la Segarra tenen bons rocs als ràfecs per a protegir les teules de punta contra els marinadals.

(...)

L'home de la Segarra és estalviador, no es desprèn dels diners sinó quan és absolutament indispensable de fer-ho: amb tot, cada cèntim que desprèn li és una punyalada. Per les comarques circumveïnes ja solen dir, quan una persona és parsimoniosa en despendre, que és un «segarreta». L'home de la Segarra dóna tombs a les coses abans de dir-les francament, fa fer uns revolts retorts i complicats a la frase. «Ja s'han tirat a la "calle"», per exemple, vol dir que els ametllers han començat a florir. El temps és elàstic, a la Segarra, i per això els tractes són llargs. La parauia donada, però, com arreu del país, és **sagrada**.

(...)

Entre els pagesos hi ha bons caçadors: amb veda o sense, quan els pica el cuquet de la pólvora, ells surten i engeguen alguna escopetada i fan cap a casa amb el que ha caigut, conill o perdiu, o tord o alosa. Són particularment bons els tudons d'alguns indrets, pinedes allunyades del poble, on es refugien aquestes bèsties de vol poderós i carn atapeïda. Durant la guerra europea darrera, vols de coloms fugitius de la tronada bèllica van fer cap als campanars dels pobles de la Segarra i s'han reproduït, i constitueixen un bon plat, entremig del bla colom domèstic i el feréstec i difícil tudó.

La guineu és vista sovint, entre els pedregars, i empaitada. A l'hivern el seu pèl és preciós, i a l'estiu li cau a clapes i sembla una captaire, esmunyedissa i vergonyosa. No fa gaires dècades hi havia llops, no diré que massa, però més d'un vell us en contaria històries: el llop sense llegenda no és llop.

Els nens solen anar mal servits d'escoles: la Segarra és, generalment, una terra poc desitjada pels mestres, que cada cop ciutadegen més. Hi ha canvis constants de titular, i sembla que la solució més viable serà la creació de grans grups escolars de tirat comarcal, amb autobusos que recullin i tornin els infants als pobles.

JOSEP VALLVERDÍ
Catalunya vixó
Editorial Taber (1968)

LA FLOR BLANCA D'AMETLLER

Pels aubacs hi ha encara gelera
al dar fi al mes de febrer;
i entre gels i ventolera
borrona i floreix primera
la flor blanca d'ametller.

Els camps grisos d'hivernada
amb tu muden tot son ser;
cada planta es coronada,
cada branca es adornada
amb la flor de l'ametller.

Les arbredes despallades
son pel gel mes primicer
mes vindran les borronades,
poc després son esclatades
les flors blanques d'ametller.

Quan aflúixen les gelades
del hivern fret i boirer,
venen aires, grans ventades
i entre frets i borrascades
va florint blanc l'ametller.

Tota l'immensa esplanada
treu perfums com incensar;
és ta pròdiga florada
de fina olor saturada,
la flor blanca d'ametller.

Hermoseja camps i hortes
comellars, plans i costers,
son encara totes mortes
les branques nusoses, tortes,
menys les branques d'ametllers.

Es florida tan formosa
que'ls camps tornen en verger,
promet cullita ufanosa,
més pel fret viu concirosa
la flor tendra d'ametller.

Ramon SALADRIGUES
Enguines
Bellpuig, 1928

El miracle de Mahoma

La carretera deixa enrera Rocallaura —casalots de pedra i grans balconades de ferro forjat— que té tota l'aparença d'un poble de muntanya, i enfila la costa que puja fins a la cresta de la serra del Tallat, a la divisió de comarques (oficialment, també de províncies). El panorama que s'albira des d'allà dalt és immens i ondulat, com una gran bassa d'aigua agitada, encerclada per les serralades de Prades, Miramar, la Llena... És la Conca de Barberà, una de les comarques més ben delimitades, orogràficament parlant, de Catalunya. Darrera l'escalinata de camps de conreu que davalla fins al fons de la clotada, s'endevina la remor, entre canyissos, del Francolí; s'endevinen les viles històriques i monumentals de l'Esplugu i Montblanc; s'endevina, solitari i reclòs en si mateix, el monestir de Poblet; els trens que circulen pel fons de la vall; la cinta platejada i amplíssima de l'autopista, que parteix inexorablement la continuïtat del paisatge; s'endevina, en definitiva, activitat, moviment, tràfec, vida..., mentre allà dalt, en un relleix de la serra del Tallat, esteu sols amb vosaltres mateixos i amb el vent que mou les branques dels pins.

Un trencall, degudament indicat, a la dreta, just en el punt exacte de la carena, mena fins al santuari de

la Mare de Déu del Tallat, la **perla de la Segarra**, com l'han anomenat els poetes. (•••)

**Per òrguens, teniu frescals,
els rufflets de marinada,
per altars magnífics,
els ponents i les albadès.**

Una dia venturós de 1475 es trobava un dels pastors del senyor de Solivella pasturant per aquells topants quan, de sobte, va adonar-se d'unes llums que viatjaven a través del cel, anant-se a posar damunt del cim de la serra del Tallat. Guiat per un impuls inexplicable, el pastoret va enfilar-se a la carena, tractant d'esbrinar què eren exactament aquells objectes voladors no identificats que havia vist desplaçar-se d'una forma tan ràpida i misteriosa. La seva sorpresa va ser majúscula quan, en arribar al lloc d'on sortia el resplendor, va veure damunt l'herba la imatge de marbre d'una Verge. Sense por d'enrampar-se va ficar la mà enmig de l'halo de llum radiant, va agafar la figureta i se la va posar al sarró. Corrents, va baixar a Solivella, a mostrar el seu descobriment a l'amo, que en aquell moment estava reunit amb un tal Forner. El sagal va explicar, fil per randa, la seva història increïble fins que, en anar a treure la Verge del sarró, no va trobar-la per enlloc. Pensant que o bé el noi mentia pel coll i els volia prendre el número, o que, realment, havia trobat la imatge i, amb les presses, l'havia perdut pel camí, el tal Forner, que devia ser un desvagat, va sentir-se intrigat pel cas i va pujar fins a la serra per veure què n'hi havia. Els dubtes se li van esvaïr en veure la Verge en el mateix lloc que el pastor havia explicat que l'havia trobat. Va agafar-la amb la major cura possible, i mirant de no perdre-la, va emprendre el camí de tornada. Però, misteriosament, quan l'home va voler ensenyar-la als

veïns, la imatge havia tornat a fer-se fonedissa. Llavors, amb la mosca a l'orella, van optar per actuar consegüentment: van procurar-se una caixeta de ferro dins de la qual van dipositar la Verge, tancada amb clau. Però, cal al baixar a Solivella, la caixeta estava buida i aquells homes se sentien burlats. Comprenent la voluntat de la Mare de Déu o, simplement, avorrits de tantes tentatives frustrades, van decidir de bastir en el mateix indret de la troballa un petit santuari. (•••)

Un avantpassat d'aquest home, un tal Miró de Granyanella, havia estat, temps enrera, el protagonista d'un dels miracles més espectaculars de Nostra Senyora del Tallat. El prodigi, que comenten la major part de cronistes de la història del santuari, va ser versificat per Iglésias Guizard.⁷⁷ El noble Miró s'havia fet a la mar (segurament amb direcció a Terra Santa, que era el destí que estava de moda a l'època), quan el vaixell en que viatjava va ser abordat per uns pirates algerians.

**... amb urpes d'esparver
i mirades de pantera...**

En la topada va morir tota la tripulació, tret d'en Miró, que els moros es van endur captiu terra endins del seu país. En aquest punt Iglésias agafa la vena lírico-geogràfica(•••)

El noble segarrenç va ser tancat a la presó, fermat amb grosses cadenes i amb l'únic aliment dels dàtils de les palmeres. Però mai no va perdre la fe, i contínuament implorava a la Mare de Déu del Tallat:

**Si d'Argèlia al Tallat
Verge Santa, Mare meva,
hi ha el mar immens entremig,
ai, la distància apropau-la;
doneu-me ales per volar,
el vol d'àguila doneu-me
i volaré als vostres peus
i vostre esclau seré sempre.**

Els moros, que es malfiaven del posat de confiança que feia el seu presoner, estaven escamats d'altres vegades que alguns d'aquells captius cristians s'havien posat a parlar sols, mirant amb els ulls en blanc cap al cel, i no els havien tornat a veure més. Així que van resoldre de tancar-lo, per si decàs, en una caixa de bronze ben reforçada, lligat de mans i peus amb grosses cadenes, vigilat dia i nit per un parell de sentinelles. El cas es presentava particularment difícil per a la Verge, sobretot si considerem la distància i les precaucions que havien adoptat els infidels. Però està demostrat que no hi ha res d'impossible per al poder de la Reina del Cel. Una nit, els guardians es van adormir amb un son pesat, sobrenatural, i en despertar-se, enlloc del cant matiner del muetzi des del minaret de la mesquita, van compro-

var, horroritzats, que el que sentien era el repicar de les campanes. La desorientació dels pobres moros devia ser total, absoluta. I l'escena que es va produir a continuació, d'antologia. Iglésias se n'imagina el diàleg, concís, fulminant, i la desesperació d'aquells infeliços, que de la nit al dia, sense més, havien passat, incomprensiblement, de guardians a presoners. En sentir les campanes, ja s'havien donat per la pell:

—Les campanes, cristià,
solen tocar en ta terra?
—Oh, sí —contesta En Miró—
i avui repiquen de festa!
—Allavors tu estàs salvat.
Nosaltres, perduts per sempre!

No cal dir que el lloc de l'aterratge havia estat la placeta de davant del santuari del Tallat. El català va entrar de genollons al temple, a donar gràcies a la seva salvadora (és clar que devia ser dur, cobrir aquella distància de genollons, però pitjor hagués estat haver de venir nedant des d'Algèria). Les cadenes que encara portava enroscades sobre el seu cos, les va oferir a la Verge, i ara es guarden a l'església de Rocallaura.

VIDAL VIDAL

Les rutes de ponent
I) L'oració dels perduts (1987)

